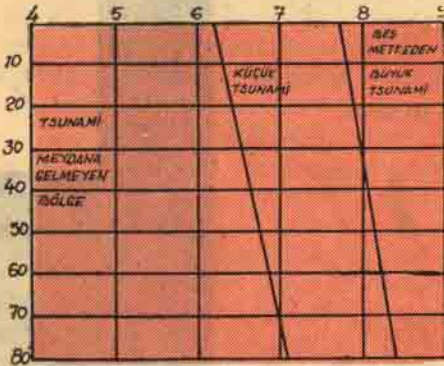

TSUNAMI

Tsunami Japoncadan bilim diline giren bir kelimedir. Bu kelime, bir zelzeleyle bağılı olarak, deniz yatağının hareketi ile meydana gelen bir seri dalga için kullanılmaktadır.

Büyük bir depremi takiben, Pasifik Okyanusu'nda, saatte 800 km. hızla hareket eden ve sahilde yüksekliği 30 metreye varan, çok uzun dalga boylu, fevkalâde korkunç dalgalar meydana gelir ve sahilден kilometrelerce içeri girerek, büyük faciaya sebep olur. Bilim dilinde bu olayın ismi Tsunami'dir. 1 Nisan 1946'da Aleutian Trench'de meydana gelen zelzele ortalama hızı 784 km. varan bir tsunami faciasına sebep oldu. Bu dalgaların sahilден yüksekliği 15 metre idi.

APSIS: Deprem magnitudü (Richter eşeli) ORD/
NAT: Depremnin odak derinliği (kilometre).

Bugün tsunami mekanizması gittikçe sarahat kazanmakta, bu maksatla birçok lâboratuar tecrübeleri yapılmaktadır. Tsunami başlıca üç yolda meydana gelmektedir :

- Deprem fayı boyunca su yatağının düşey deformasyonu,
- Bir deniz altı heyelânı,
- Bir deniz altı yanar dağının patlaması ile.

Birinci mekanizma hakikaten mühimdir, zira tsunami ve deprem faaliyet kuşakları arasındaki paralellik gayet sarıhtır. Deniz dibinde yer kabuğuna ait çatlaklar büyük tsunami'lerin bir çoğunun doğum yerini işaret eder. Böyle çatlaklar Pasifik Okyanusu'nun etrafını çevrelemektedir.

Japonya'da, Nagoya Üniversitesi Yer Bilimleri Enstitüsünde K. Iida deniz altında meydana gelen takriben 200 zelzeleyi inceledi, zelzelenin magnitudü (X ve odak derinliği ve tsunami yüksekliği arasında deneysel bir bağıntı buldu, Şekil 1) Keza Japon bilim adamı merkezi derin suda olan zelzelelerin diğerlerinden daha yüksek tsunami meydana getirdiğini gösterdi.

Bir tsunami'nin enerjisi doğrudan doğruya sebebi olan depremin toplam enerji ile orantılıdır.

Şimdiye kadar hiçbir tsunami daha önce bir deprem veya bir deniz altı volkan patlaması olmadan meydana gelmemiştir. Ohalde deniz altı heyelânlarının tsunami meydana getirmesi uzak görülüyorsa da, depremlerin tetkik olacağı deniz altı heyelânları tsunami meydana getirmektedir. Bu halde düşük enerji sebebiyle tsunami sınırlanmaktadır.

Deniz altı volkanlarının faaliyete geçmesiyle tsunami meydana gelmektedir. Meselâ, 1952 yılında Myojinsko patlaması bir tsunami'ye sebep olmuştur.

Aşıkâr olarak Pasifik Okyanusu'nda tsunami olayı diğer denizlerden daha sık cereyan etmektedir. Bu felâketten de en fazla Japonya müteessir olmaktadır.

1 Kasım 1755 Lizbon zelzelesini takiben 18 metreye yükselen çok uzaklara kadar yayılan, bir tsunami meydana geldi. 1960'daki Fas zelzelesini de bir tsunami takip etti ve Agadir limanının sular altında bıraktı.

Science Journal'in Aralık sayısındaki John Phillips'in aynı adlı yazısından derlenmiştir.